

Tieteen termipankki kutsuu talkoisiin

■ Tiina Onikki-Rantajääskö

Tieteen kansallinen termipankki on avautunut vuoden alusta internetissä kaikille avoimena semanttisena wikisivustona. Termipankissa eri tieteenalojen termistöt näkyvät aihealueina ja kustakin termistä annetaan monipuolista tietoa: termin eri nimitykset, käännösvastineet eri kielillä, lähikäsitteet, määritelmä ja laajempi selitys, mahdollisesti myös määritelmää tai luokitusta havainnollistavia kuvia ja linkkejä. Tieteen termipankki laajenee pikku hiljaa täysimittaiseksi ja jatkuvasti päivittyväksi tieteen termistöksi sitä mukaan kuin tutkijat ottavat alustan aktiivisesti käyttöönsä. Termipankin wiki-pohjaisuus ja asiantuntijaryhmien työhön perustuva rajoitettu talkoistaminen on kansainvälisestikin uudentyypinen avaus termityössä.

Termeistä käytävään keskusteluun voivat osallistua kaikki termipankin rekisteröityneet käyttäjät. Termitietoja pääsevät muokkaamaan asiantuntijaryhmien jäsenet. Tieteen termipankin tavoitteena on tukea tieteen rinnakkaiskielisyttä ja yleistajuistamista sekä helpottaa monitieteistä keskustelua. Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) on hankkeen yhteistyökumppani. Tieteellisten seurojen toivotaan perinteidensä mukaisesti ottavan aktiivisen roolin termityössä ja innostavan jäseniään asiantuntijaryhmien perustamiseen ja toimintaan.

Tieteen kansallinen termipankki käynnistyi Suomen Akatemian ja Helsingin yliopiston rahoittamana viisivuotisena infrastruktuurihankkeena (2011–15). Hanketta koordinoidaan Helsingin yliopiston suomen kielen oppiaineessa muutaman tutkijan voimin. Muita yhteistyökumppaneita ovat Kotimaisten kielten keskus, kieliteknologisia resursseja edistävä FIN-CLARIN ja termityöhön keskittyvä Sanastokeskus TSK. TSV:n puolesta Tieteen termipankkia edis-

tää sisarhanke Tieteen termistötalkoot, jolla on monitieteinen ohjausryhmä.

Termipankki pyrkii saamaan aihealueisiinsa kaikki Suomessa harjoitettavat tieteenalat. Työmuotoja kehitetään kolmen tieteenalan pilottihankkeissa: kasvi-, kieli- ja oikeustieteen pilottissa. Termipankin alusta on kuitenkin jo siinä vaiheessa, että muutkin tieteenalat voivat perustaa omia asiantuntijaryhmiään. Termipankissa onkin jo epidemiologian ja kieliteknologian termistöä ja mikrobiologian paperimuodossa ilmestynyttä termistöä ollaan siirtämässä tietokantamuotoon.

On aloja, joilla termien kehittämisellä on pitkät perinteet. Monet tieteelliset seurukset on perustettu 1800-luvulta lähtien keskeisenä tavoitteenaan tuottaa suomen- tai ruotsinkielistä tieteellistä termistöä. Uusien tutkimusalojen taas täytyy vakiinnuttaa käännösvastineita ja ylipäänsä termistöään. Tieteen termipankki tarjoaa termityölle alustan, jossa tietoa on helppo päivittää ja linkittää. Tieteellinen termistö kun ei koskaan ole valmis vaan uusiutuu jatkuvasti käsi kädessä tieteen kehittymisen, näkemyserojen ja uusien aluevaltausten kanssa. Perinteiseen termityöhön verrattuna wikialustan etuna on se, että termistöä tuottavat ja hiovat alan asiantuntijat, jotka voivat neuvotella määrittelyn kysymyksistä, siis entistä tasavertaisempi ja läpinäkyvämpi ote. Termipankki voi myös tavoitella suurempaa laajuutta kuin silloin, kun termityö keskittyy muutaman terminologin käsiin.

Pilotit on valittu niin, että niissä testataan samalla erilaisia työskentelymuotoja. Kasvitieteessä on pitkät termityön perinteet. Hankkeen tutkijatohtori Kaarina Pitkänen-Heikkilä onkin tähän mennessä koonnut valmiiden kasvitieteen termistöjen pohjalta yli 3 000 käsitettä kattavan

sivuston, jota Suomen Biologian Seura Vanamon kautta laajentuva kasvitieteilijöiden asiantuntijaryhmä muokkaa ja täydentää. Oikeustieteessä pohjana on painettu seitsenosainen *Encyclopaedia Iuridica Fennica*, jonka päätoimittaja emeritusprofessori Heikki E. S. Mattila on täydentänyt toimituskuntaa päivittämään tietoja termipankkiin Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen tuella. Samalla saadaan kokemusta ensyklopedisten selitysten tiivistämisestä suppeampaan muotoon. Oikeustieteen termityö valmistellaan toimituskunnan piirissä ja sen tulokset tulevat näkyviin vuoden kuluttua. Kielitieteessä sen sijaan tavoitellaan laajaa joukkoistamista suoraan termipankin wikialustalla. Apuna on avainhenkilöitä, jotka aktivoivat erikoisalansa kenttää ja huolehtivat luokitusten kattavuudesta. Ihmis- ja yhteiskuntatieteiden yleiseen tapaan kielitieteessä on erilaisia suuntauksia, joilla on terminologisia näkemyseroja. Erikoisaloilla voi termipankissa olla omia luokituksiaan, ja jokaiselta sivulta avautuu keskustelusivu, jolla määrittelyn kysymyksistä voidaan neuvotella. Kielitieteen pilottia koordinoi termipankkihankkeen perustaja, emeritaprofessori Lea Laitinen. Pilottien kuulumisia kerrotaan myös termipankin blogissa.

Kuinka tutkijat saadaan mukaan muokkamaan ja täydentämään Tieteen termipankkia? Kielitieteen pilottissa kokeillaan aktiivointikeinona mm. termihaastetta: muokkaa viittä alasi termiä ja lähetä tarkistus- ja täydennyspyyntö viidelle kollegallesi. Kerralla ei tarvitse tehdä paljoa, pienikin täydennys riittää. Tieteellisissä seuroissa on perinteisesti tehty paljon talkootyötä, eikä termityötä tarvitse nykyisenä tulosvastuun aikanakaan nähdä irrallisena lisätaakkana. Termistön kysymyksethän ovat jatkuvasti mukana tutkijan ja opettajan työssä: mikä on vakiintunut nimitys tietylle ilmiölle, mikä on englanninkielisen termin suomennos, miten tietty termi määritellään, mikä on läheisten termien ero jne. Tiedon voi nyt saman tien tallentaa yhteiseksi hyväksi myös termipankkiin. Liittymä on pyritty tekemään mahdollisimman helppokäyttöiseksi. Mikään ei tietenkään estä hakemasta aihealueen työstämiseen erillisrahoitusta, jos

alalla on tarvetta ja halua tiiviiseen termityöhön. Termityön voi myös katsoa sellaiseksi toiminnaksi tiedeyhteisössä, josta voi antaa opintopisteitä jatko-opiskelijoille. Väitöskirjantekijähän joutuu määrittelemään keskeiset käyttämänsä termit ja esittämään aiheensa eri kielillä.

Englannista on tullut tieteen valtakieli, mutta tiedeyhteisössä ja yhteiskunnassa ei pärjää yksin englannilla. Tieteen termipankkiin voi liittää käännösvastineita kaikilla tuntemillaan kielillä. Pääkieli on suomi, koska tiedettä rahoitava suomalainen yhteiskunta tarvitsee uusinta tieteellistä tietoa myös suomeksi. Samalla kehitetään suomea tieteen kielenä ja laaja-alaisena sivistyskielenä. Tieteen termipankki palvelee opetusta eri asteilla. Sitä voi myös käyttää tiedekasvatuksen tukena. Termipankki-idean taustana on kielipoliittinen toimintaohjelma *Suomen kielen tulevaisuus* (2009), jossa on tarkemmin kartoitettu tieteen kielen ajankohtaisia haasteita (ks. <http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisu/julk7/>). Ruotsinkielisten sivujen myötä ryhdytään kokeilemaan sivuston monikielisyyttä syksyn kuluessa.

Termipankin sivut on löydetty jo kokeiluvaiheessa: reilussa puolessa vuodessa sivustolla on käyty jo noin 300 000 kertaa. Termipankin kanssa pääsee sinuiksi sivustolta löytyvien ohjeiden avulla. Hankkeen jäsenet neuvottelevat mielellään uusien asiantuntijaryhmien ja aihealueiden perustamisesta, ja opastustilaisuuksiakin järjestetään mahdollisuuksien mukaan. Koordinaattori Antti Kanner neuvoo käytännön kysymyksissä. Termipankkia käynnistävä hanke ja sen ohjausryhmä edustavat tieteen tekijöiden eri sukupolvia ja samaa toivotaan laajenevasta tallovaestä.

Kirjoittaja toimii suomen kielen yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa. Hän on Tieteen kansallisen termipankki-hankkeen vastuullinen johtaja.

<http://tieteentermipankki.fi>